

ПРАВОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника
Юридичний інститут

Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції
молодих вчених і аспірантів

Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина

**26 квітня 2013 року
м.Івано-Франківськ**

Міністерство освіти і науки України

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

Юридичний інститут

Вдосконалення правового
регулювання прав та
основних свобод людини і
громадянина

Матеріали щорічної
Всеукраїнської науково-практичної
конференції молодих вчених
та аспірантів
(26 квітня 2013 року)

м. Івано-Франківськ, 2013

ББК 67.9 (4Укр)

В15

Редакційна колегія:

В.А.Васильєва - директор Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Заслужений юрист України, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права;

ЮХМикитни - заступник директора Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права;

ІІ.Козич - кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;

С.М.Квасниця - завідувач інформаційно-видавничим відділом Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

В15 Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина [текст] *.Матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та аспірантів.* - Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2013. - 186 с.

У збірник включені тези доповідей учасників щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та аспірантів «Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина», яка відбулася 26 квітня 2013 року на базі Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Теоретичні положення і рекомендації учасників конференції щодо удосконалення законодавства України стануть ще одним кроком на шляху розвитку правової думки і законодавчого процесу.

ББК 67.9 (4 Укр)

© Юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2013

Саветчук Н. М.

*Прикарпатський національний
університет ім. В. Стефаника,
викладач кафедри теорії та історії
держави і права*

І. ФРАНКО ПРО СУТНІСТЬ ДЕРЖАВИ

Важливе місце в розвитку державно-правової думки в Україні належить видатному мислителю, письменнику, громадсько-політичному діячеві Іванові Франкові, який є гордістю української культури і нації постаттю світової величини. Він мріяв про щасливе майбутнє рідної нації, титанічно і мужньо працював, щоб прокласти шлях для незалежної української демократичної і соціальної держави, яку ми будуємо сьогодні.

Український патріотизм Франка полягав, за його ж такі словами, в тяжкому ярмі, покладеному долею на його плечі. «І якщо щось полегшує мені нести це ярмо, так це те, що бачу руський народ, який, хоч гноблений, затемнюваний і деморалізований довгі віки, який хоч і сьогодні бідний, недолугий і безпорадний, а все-таки поволі підноситься, відчуває в шораз ширших масах жаду світла правди та справедливості і до них шукає шляхів. Отже, варто працювати для цього народу, і ніяка праця не шде на марне» [1, с.30].

І. Франко як геніальний мислитель задумується над проблемами походження держави, її ролі в житті суспільства. Відповіді на деякі з цих питань він дає в роботі «Мислі о еволюції в історії людськості». На його

думку, поява держави стала наслідком еволюції і об'єктивних внутрішніх факторів суспільних процесів. Розвиток зрарядь праці, поділ праці призвів до розвалу первісних общин, а звідси - і до появи державного управління, яке прийшло на заміну общинному ладу.

Державна влада виявляється як наслідок військової сили та при допомозі релігії та обрядів, «...слуги народу зробилися синами народу! Таким способом первісні самоуправні і народоуправні общини самі з себе витворили абсолютних владців: королів, князів, царів» [2, с.Н4].

Іван Франко у праці «Що таке поступ?», застосовуючи критичний підхід до аналізу популярних теорій щодо прогресивних доктрин держави, дає свій прогноз, зокрема, стосовно практичного застосування теорії народної держави «німецьких соціал-демократів». На думку мислителя, «поступ», тобто людський розвій, означає «що все на світі змінюється і ніщо не стоїть на місці». Мислитель концентрує увагу навколо дуже складних філософських питань:

- Чи зміна йде на краще, чи на гірше.
- Що є рушійною силою поступу?
- До якого становища привів «поступ» людство?
- Які основні шляхи вдосконалення суспільного життя, держави,

права накреслені філософами, науковцями, політиками за історію людського розвою?

Відповідаючи на ці хвилюючі питання, І. Франко пише, що «дорога цього поступу була не проста» [1, с.474]. Тобто поступ іде не однолінійно і не тільки по висхідній (все на краще), але також хвилеподібно.

Дуже цікавим і красномовним є той факт, що Франко, проаналізувавши прогресивні погляди представників світової політико-правової думки на вдосконалення суспільства й держави, не приймає догматично й однозначно жодного з підходів та їхнього бачення людського розвитку.

Тогочасні теоретичні підходи комуністів, соціалістів, анархістів та **И.** щодо вдосконалення держави і влади, тобто бачення ними суспільно-політичного ідеалу, на думку мислителя, не були «панасеєю» для розв'язання цієї складної багатовікової проблеми. Звичайно, «вони бентежать людей, ворушать їх думки і заставляють їх шукати нових доріг; і в тім їх велика вартість, їх історична заслуга. Але певності, панасеї в них не шукайте» [1, с.475].

Аналізуючи програму німецької соціал-демократичної партії, мислитель мріє про побудову народної держави, «в якій би через своїх вибранців панував увесь народ, в якій би не було ні визиску ні кривди, ні бідності, ні темноти». Подібна ідея на перший погляд є привабливою, адже передбачає парламентський шлях заміни експлуаторської держа-

ви на народну (для народу), в якій би через своїх обранців панував весь народ, задовольняючи свої природні інтереси, був би захищений від бідності і темряви. Але насправді -твердить і прогнозує Фраико - «народна держава, коли б навіть було можливим збудувати її, не витворила би раю на землі, а була би в найліпшій разі великою завадою для дійсного поступу» [1, с.471]. Водночас І.Франко вказує і про негативні наслідки практичного застосування такої теорії. Справа в тому, що на думку соціал-демократів, народна держава як «всевладна пані над життям усіх горожан» передбачає опіку над чоловіком «від колиски до гробової дошки. Вона виховує його на такого горожанина, якого їй потрібно... По її думці кождий чоловік у будущім устрою від уродження до смерті буде державним урядником та пенсі оністом: держава дасть йому наперед відповідне підготування; потім буде визначувати йому роботу і плату, давати заохоту та відзнаку, а на старість або в разі слабості ласкавий хліб»[1, с.470].

Зі сказаного вище закономірно напрошується питання; а що ж тут поганого, негуманного в такому погляді соціал-демократів? Тим більше, якщо дивитись на проблему тогочасних реалій, коли мільйони людей були незахищені, терпіли злидні, були залишені всякої опіки, не мали доступу до освіти, медицини і т. ін.

У праці «Що таке поступ?» Іван Франко аналізує також різні підходи до вдосконалення держави, що були характерними для державно-правової думки тих часів. Задумуючись над шляхами майбутньої організації суспільного ладу, він виходить з того, що державна влада за своєю суттю є сукупністю механізмів, що завжди намагається обмежити права і свободи людини, заперечити свободу особистості. З цього приводу він пише, що якби всі люди були високоосвіченими, добросердними, здоровими на дусі і на тілі, то такий устрій міг би бути для них добрий. І.Франко висловлює свою думку про такий державний лад, де найвищою владою над людиною була б громада, де було б найменше начальства і більше свободи.

Таке позитивне ставлення Івана Франка до громади та її ідеалізація були викликані не лише тим, що ці погляди генерував серед українського народу його авторитетний вчитель - М.Драгоманов. Найголовніше, що вони були співзвучні з його вірою в те, що в історії людського поступу настане час, коли не буде всесильної бюрократизації авторитарної держави і влади, глухості до плачу мільйонів її громадян, що важким тягарем лягає на свободу людини і пригнічує її душу. Він вірив, що буде час людського розвою, де пануватимуть відповідне громадське щастя і «соціальна справедливість на ґрунті гуманного життя».

Тепер стає більш зрозуміло, що роздуми Івана Франка над побудовою майбутнього суспільства випливають з його світоглядних позицій, розуміння природи влади і головне — беззаперечної необхідності створити інший державний лад, відмінний від сучасного, розуміння того, що основною метою людського поступу має бути свободний розвиток людини. Отже, основу суспільного ідеалу І.Франко бачить у добровільному громадському об'єднанні вільних людей, в якому кожна особа і кожна громада є свободними одиницями. В організації своєї життєдіяльності громадяни і громади діють на засадах рівності і добровільності, вільно господарюють і розпоряджаються результатами своєї праці. Кожна громада має право вступати у зв'язки з іншими громадами для взаємної спільної праці, виходячи виключно із задоволення спільних інтересів. Відмішність громадського устрою від держави в тому, що відносини тут регулюються без примусу, без нав'язування волі одних іншим, без наказів зверху, як господарювати чи впорядковувати своє співжиття. Отож такий суспільний ідеал будується «знизу вгору» і здійснює свою життєдіяльність на засадах рівності і розуму. Кожна громада дбає за всіх своїх членів, створюючи умови для досягнення ними добробуту і щастя. Головним завданням громади є забезпечення автономії особистості та її розвитку.

І.Франко акцентує увагу на національному самоусвідомленні людини, підкреслюючи, що повноцінний розвиток людини можливий лише при вирішенні національної державності, тобто політичне і соціальне визволення мусять іти разом із національним визволенням. Можемо стверджувати, що національне питання стає для Івана Франка одним із найважливіших у людському поступі,

З цього приводу О. Салтовський, характеризуючи концепцію української державності письменника-мислителя, пише. «Проблема національних відносин, державного вирішення національного питання давно хвилювала І. Франка. Однак, якщо в молоді роки він притримувався погляду характерного для соціалістичного напрямку, а саме, що вирішення української проблеми полягає у вирішенні питання соціального, оскільки український народ репрезентується в абсолютній своїй більшості представниками експлуатованих класів - селянством, дрібними ремісниками та, частково, пролетаріатом, то пізніше підхід до вирішення національного питання було для нього одним із головних критеріїв оцінки політичної зрілості того чи іншого мислителя»[3, с.324-325].

Сьогодні треба чітко сказати, що геній Івана Франка виявився не лише в тому, що він шукав шляхів виходу людстві із тогочасних реалій, давав нові ідеї для вдосконалення суспільного і політичного життя, не

лише в тому, що у своїх поезіях, прозових творах змалював споконвічні думки і прагнення людей, а і в тому, що він своєю титанічною працею хотів «витворити з величезної етнічної маси» українського народу українську націю, суспільний культурний організм, здібний до самостійного культурного і політичного життя...»[1, 570].

Ці слова мислителя надто сучасні, як і вся різноманітна його творчість. Тому І.Франко потрібний нам не для його возвеличення, він потрібний для сьогодення, для нашої доби, для утвердження нас як української нації, для побудови незалежної правової держави.

1. Франка І. *Вибрані твори: у 3 т. /ред. колегія : Скотний В. та інші; упор. Баган О. — Дрогобич : Коло, 2004. — Т. 3: Літературознавство, публіцистика - 2004- 690 с.*
2. Франт І. *До О.Рошкевич. 20 вересня 1878 р. /Іван Франт // Франка І. Зібр. ме.: у 50 т. ~К.: Наукова думка 1986. - Т. 48. - 1986- С108-119*
3. *Забужжю О. Філософія української ідеї та європейський контекст: франківський період/О.Забужко. -К: Наукова думка, 1992. - 118 с.*